

บทที่ 3

ทฤษฎีพัฒนาการครอบครัว

Family Development Theory

ทฤษฎีพัฒนาการครอบครัว เป็นทฤษฎีครอบครัวที่มีวิวัฒนาการอยู่ในช่วงที่ 3 ของทฤษฎีครอบครัว คือระหว่าง ค.ศ. 1946 – 1960 ทฤษฎีพัฒนาการครอบครัวนับเป็นทฤษฎีครอบครัวทฤษฎีแรกที่ให้ความสำคัญกับศาสตร์ด้านครอบครัวโดยตรง เนื่องจากนักทฤษฎี นักวิจัย และนักวิชาการในช่วงนี้ได้พิจารณาเห็นว่า ควรแยกการศึกษาครอบครัวออกจาก การศึกษาจิตวิทยาและสังคมวิทยา โดยให้ความสำคัญกับการศึกษาเรื่องวัฏจักรชีวิตครอบครัวโดยตรง ดังนั้น ทฤษฎีพัฒนาการครอบครัวจึงได้รับการพัฒนามาตามลำดับและสามารถประยุกต์ใช้ได้อย่างกว้างขวางจนถึงปัจจุบัน การกล่าวถึงทฤษฎีพัฒนาการครอบครัว ในหนังสือเล่มนี้ ประกอบไปด้วยหัวข้อสำคัญคือ 1) ความเป็นมาโดยสังเขปของทฤษฎีพัฒนาการครอบครัว 2) สมมติฐานพื้นฐานของทฤษฎีพัฒนาการครอบครัว 3) คำศัพท์และแนวคิดสำคัญของทฤษฎีพัฒนาการครอบครัว และ 4) ข้อวิพากษ์และข้อจำกัดในการประยุกต์ใช้ทฤษฎีพัฒนาการครอบครัว โดยรายละเอียดแต่ละหัวข้อมีดังนี้

1. ความเป็นมาโดยสังเขป

ทฤษฎีพัฒนาการครอบครัวเกิดขึ้นในช่วงปลายของศตวรรษที่ 1940 พร้อมๆ กับการพัฒนาศาสตร์ทางด้านครอบครัว นับเป็นทฤษฎีครอบครัวทฤษฎีแรกที่พัฒนาขึ้นโดยให้ความสำคัญกับการศึกษาด้านครอบครัวเป็นสำคัญ ทั้งนี้ ได้ทำการศึกษาครอบครัวโดยแยกออกจาก การศึกษาจิตวิทยาและการศึกษาสังคมวิทยา เนื่องจาก นักทฤษฎีพัฒนาการครอบครัวมีความเห็นว่า ทฤษฎีทางจิตวิทยา ทำการศึกษาเกี่ยวกับปัจเจกบุคคลในประเด็นเฉพาะ โดยทฤษฎีทางจิตวิทยาไม่สามารถ อธิบายสิ่งที่เกิดขึ้นในครอบครัวที่เกี่ยวข้องกับความต้องการที่จำเป็น ต่างๆ ของปัจเจกบุคคล ส่วนทฤษฎีทางสังคมวิทยา ให้ความสำคัญกับ การวิเคราะห์ในบริบททางสังคมและวัฒนธรรม ซึ่งเป็นการวิเคราะห์ใน ภาพกว้าง จึงไม่สามารถวิเคราะห์ครอบครัวได้อย่างเหมาะสม

อีเวลิน ดูวัล และ รูเบ็น ฮิลล์ (Evelyn Duvall and Ruben Hill, 1948) ได้อธิบายว่า ครอบครัวเป็นส่วนหนึ่งของกลุ่มทางสังคม ซึ่ง กระบวนการในการพัฒนาครอบครัวมีอิทธิพลต่อสมาชิกในครอบครัว เช่นเดียวกันกับที่ปัจเจกบุคคลได้รับอิทธิพลจากการกระบวนการพัฒนา ครอบครัว ดังนั้นครอบครัวจะต้องผ่านกระบวนการวัดภัยจัดรชีวิต เช่นเดียว กับปัจเจกบุคคล โดยในแต่ละขั้นตอนของพัฒนาการครอบครัวนั้น จะต้อง ประกอบด้วยหน้าที่การงานที่ต้องดำเนินการให้สำเร็จในขั้นตอนนั้นๆ อย่างไรก็ตาม ในการศึกษาครอบครัวนั้นไม่เพียงแต่เป็นการศึกษาครอบครัว ในฐานะที่เป็นศูนย์รวมของปัจเจกบุคคล แต่เป็นการศึกษาถึงกระบวนการเปลี่ยนแปลงครอบครัวหรือการศึกษาครอบครัวในสภาพพลวัต

ตามแนวคิดของนักทฤษฎีพัฒนาการครอบครัวได้แบ่งขั้นตอนของ วัฏจักรชีวิตรอบครัว (family life cycle) ออกเป็น 2 ขั้นตอน ใหญ่ๆ คือ ขั้นตอนครอบครัวขยายและขั้นตอนครอบครัวหดตัว โดยขั้นตอนครอบครัวขยายเป็นขั้นตอนที่ครอบครัวให้กำเนิดบุตรและเลี้ยงดูบุตรจนเติบใหญ่ ส่วนขั้นตอนครอบครัวหดตัวเป็นขั้นตอนที่บุตรได้แยกออกจากครอบครัวเดิม ดูวัล เรียกกระบวนการของครอบครัวจากขั้นตอนขยายตัวจนถึงขั้นตอนหดตัวของครอบครัวว่า วัฏจักรชีวิตรอบครัว ทั้งนี้ ดูวัล และ ฮิลล์ ได้นำเสนอรูปแบบของวัฏจักรชีวิตรอบครัว โดยระบุถึงการหน้าที่ซึ่งเป็นหน้าที่ที่บิดามารดาและบุตรจะต้องร่วมมือกันเพื่อทำหน้าที่ดังกล่าวให้บรรลุผลสำเร็จ โดยหน้าที่ต่างๆ ในครอบครัวสามารถจัดเป็นกลุ่มอยู่ในขั้นตอนของกระบวนการพัฒนาตามวัฏจักรชีวิตรอบครัว 8 ขั้นตอน (แสดงดังภาพที่ 4) ซึ่งการแบ่งรูปแบบของวัฏจักรชีวิตรอบครัวดังกล่าวยังคงใช้ในทฤษฎีพัฒนาการครอบครัวในระยะต่อมา

นอกจากการนำเสนอขั้นตอนและหน้าที่ของครอบครัวในขั้นตอนต่างๆ แล้ว ดูวัล ยังให้ความสำคัญกับการเปลี่ยนแปลงของครอบครัวในช่วงระยะเวลาต่างๆ โดยผ่านกระบวนการเปลี่ยนผ่านและบทบาทต่างๆ ทางสังคมเข้ากับการศึกษาและการวิเคราะห์กระบวนการพัฒนาครอบครัว โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ดูวัล ได้เสนอแนวคิดการพัฒนาครอบครัวอย่างเป็นระบบ ซึ่งได้ทำการเผยแพร่ครั้งแรกในศตวรรษที่ 1957 ในตำราชื่อ การพัฒนาครอบครัว (Family Development) ต่อมา ตำราเล่มดังกล่าวได้รับการปรับปรุงให้ทันสมัยและได้ตีพิมพ์อีกหลาย